A VII. Nemzetközi Finnugor Kongresszus értékelése

Korábbi határozatok értelmében 1990. augusztus 26-tól szeptember 2-ig rendezték az ötévenként sorrakerülő kongresszust Debrecenben. A kongresszus előkészítésében és megtervezésében közreműködött az International Committee of Finno-Ugric Congresses (ICFUC), illetőleg ennek magyar nemzeti bizottsága és az MTA Urálisztikai Komplex Bizottsága, a szervezés bonyodalmas és nehéz munkáját a KLTE-n megalakított Szervező Bizottság végezte. A megrendezés anyagi hátteréként az MTA biztosította 1988-tól a kongresszusi iroda debreceni működését két odatelepített állással, valamint jó néhány százezer forint anyagi támogatással, a Művelődési Minisztérium pedig a kiadásokhoz több mint 1 millió forinttal járult hozzá, de a költségvetés tetemes része a kongresszusi díjakból, alapítványi pénzekből és szponzorok hozzájárulásából állt végülis össze. Ezek részletezését a pénzügyi elszámolás fogja tartalmazni.

Az eddigi kongresszusok során azt tapasztaltuk, hogy a résztvevők száma az idők teltével nőttön nő. Ez a tendencia most tetőzött: 26 országból majdnem 1000 résztvevőt regisztráltak a szervezők, ám közöttük — természetesen — nemcsak a szó szoros értelmében vett finnugristák vettek részt, hanem a tudományos és kulturális élet egyéb képviselői is, valamint a külföldi sajtó meglehetősen nagy számban. A kongresszus sajátos arculatát az a körülmény határozta meg, hogy ez volt az első olyan alkalom, ahol minden finnugor nyelv és nép képviselői megjelentek. A Kelet-Európában, mindenekelőtt az egykori Szovjetunióban végbement politikai változások elhárították az akadályt az ott élő nyelvrokonok nagyszámú részvétele elől. Így pl. Észtországból százan, az Orosz Föderáció területén élő kisebb rokon népek közül is több mint százan jöttek el, de volt résztvevő a többi balti köztársaságból és Örményországból is, s így összesen kb. 370–380 fővel képviseltették magukat a volt szovjet birodalomból. Ez a tömeges részvétel a keleti blokkból meghatározta a kongresszus kulturális arculatát. A regisztrált nyugatiak száma kb. 300, a hazaiaké kb. 200 volt. Ehhez jött a meghívottak, rendezők, sajtótudósítók, a kulturális rendezvények szereplőinek és a kísérőknek a sora.

A kongresszus rangját megadta, hogy fővédnökséget vállalt Göncz Árpád köztársasági elnök, aki külön üzenetben köszöntötte a jelenlévőket, a védnökök között pedig az MTA elnökén, a művelődési és közoktatási miniszteren kívül ott találtuk a KLTE rektorát, a Tiszántúli Református Egyházkerület püspökét, a debreceni polgármestert és Hajdú-Bihar megye tanácsának elnökét. A védnökség tagjai közül Andrásfalvy Bertalan miniszter magyar és angol nyelvű beszéddel nyitotta meg a kongresszust, a záróülésen pedig Debreczeni József polgármester mondott zárószót.

Többünk véleménye szerint az eddigi kongresszusok rendszerén változtatni kellett (volna): a protokolláris és kulturális események elburjánzása, valamint a részvételi rekordok megdöntése helyett a tudományos hasznosság erőteljes érvényre juttatása mellett szálltunk síkra. Ez az eszmei cél, melyről lemondani aligha lehet, most nem teljesen sikerült. Ebben nagy szerepe volt a kelet-európai változásoknak, annak hogy a volt Szovjetunióban tapasztalt nemzeti és szeparatista törekvések eredményeképpen eddig elképzelhetetlenül nagyszámú és — az eddigiekkel szemben — valóban érdekelt szakember jöhetett el ebből az országból Debrecenbe, ahol nemzeti identitástudatuknak kifejezést is adhattak. Ezzel a kongresszus egyfajta politikai funkciót is kapott, méghozzá igen pozitívat, amelynek felvállalása egyébként nem szokott egy tudományos rendezvény profiljához tartozni. A jelen politikai helyzetben azonban kongresszusunknak ezt a feladatot vállalnia kellett. A kulturális események bősége (többek között osztják népi együttes fellépte) örvendetesen színezte a képet, ám az egyéb kiállítási programokkal és fogadásokkal együtt (melyek közül az ismerkedési és záróbankett, de mindenekelőtt a finn nagykövet 1000 fős fogadása tűnt ki) kissé megterhelte a voltaképpeni célt. Mégis — e kulturális jamboree jelleg ellenére — úgy tűnik, hogy a kongresszus az előzetesen kitűzött tudományos feladatait teljesíteni tudta. Ennek előfeltételét biztosította az ICFUC 1988 nyarán Debrecenben tartott előkészítő ülése, ahol a magyar javaslatot elfogadva kidolgoztuk a kongresszusi programot.

A program lényege az volt, hogy szakítva a régi gyakorlattal a plenáris ülések tematikáját előre meghatároztuk, plenáris előadások tartására nem a terület „nagy öreg"-jeit kértük fel kinyilatkoztatás-szerű s vita nélkül meghallgatott protokoll-fellépésként realizálódó értekezések felolvasására, hanem a kijelölt témaköröket úgy iparkodtunk összeállítani, hogy az több irányból, multidiszciplinárisan megközelíthető legyen, az érdekelt diszciplínák valós, aktuális problémáit tárja fel; így meghatározott témákra több előadót is felkértünk, méghozzá a kérdésben leginkább jártas, újat mondani és vitát gerjeszteni tudó személyiségeket — függetlenül koruktól és rangjuktól. A négy preferált témakör a következő volt:

1) Uráli és nem uráli nyelvek találkozásai
2) A nyelv és kultúra rétegeződése
3) A tudományos és technikai haladás az urálisztikai stúdiumokban
4) Az urálisztikai stúdiumok 1960–1990.

A fenti négy témacsoport áttekintésére a plenáris üléseken került sor és minden témára 4–5 előadót kértünk fel, akik vitaindító gondolataikat előzetesen elküldték s ezeket a Szervező Bizottság a kongresszus előtt külön kötetben kiadta, hogy érdemleges vita bontakozhasson ki körülötte. A rendszer bevált, mert a felkért előadóknak csak kisebb kiegészítéseket kellett tenniük írásban megjelent előadásaikhoz, amelyekhez valamennyi ülésen több úgynevezett annotáció, azaz írásban is elkészült hozzászólás hangzott el (melyek egy külön kötetben úgyszintén megjelentek), de a rögtönzött, szóban elhangzott vita is termékeny volt. Az eredmény — főleg az első három téma esetében — nagyon bíztató módon arra utalt, hogy a tudomány néha egymásnak ellentmondó eredményei egybevágó feltevésekre is vezetnek, továbbgondolkozásra késztetnek, s hogy a nyelvészeti, régészeti, etnológiai és egyéb alkalmazott (pl. genetikusi) módszerek konfrontálása hasznos, előrevivő értekű, mégha végleges eredményekre egy-egy ilyen alkalom nem is vezethet. Végleges eredmények elvárása egyébként is illúzió volna az időben kisebb-nagyobb mértékben módszert váltó tudományok esetében. Sőt a véglegesség voltaképpen nem is kívánatos, mert ez a tudományág megszűnésével volna egyenlő. A plenáris ülések tehát jobbára a multidiszciplinaritás jegyében zajlottak le, és mind szemléletmódjukban, mind módszereikben új perspektívákra hívták fel a figyelmet. A negyedik kiemelt téma áttekintés volt az urálisztikában érdekelt diszciplínák alakulásának, jelenlegi pozícióinak állapotáról.

Eredetileg úgy gondoltuk, hogy a spontán előadások nagy része is csatlakoztatható lesz ezekhez a plenáris ülésekhez. Ez a remény azonban nem vált be, mert a több mint 500 előadó közül a legtöbb saját szűkebb témájával kívánta megismertetni a hallgatóságot.

Ezzel szemben a kongresszus másik sikeres munkaformája a szimpozion volt. Előzetes megállapodásunkon 5 témakörben kívántunk ilyen kerekasztal-megbeszélést tartani az alábbi témakörökben:

- A finnségi nyelvi kapcsolatok (kölcsönhatás szókincsben és szerkezetben)
- Nyugat-Szibéria areális kapcsolatai
- Dialectologia Uralica
- A Kalevala és a Kanteletar fordításai
- A volgai-kámai vidék areális kapcsolatai

Közülük a 4. kivételével, melyen — a tematika szűkössége és az érdekeltek kis létszáma miatt — a részvétel meglehetősen korlátozott volt, az élénk részvételi kedv és a többoldalú megvilágítás bősége volt jellemző. Csatlakozott ezekhez még egy külön, kisebb szimpozium is hatodikként:

- a nemzetközi információrendszer tervezetéről, amely különösen azért volt hasznos, mert a finn Uralica-adatbázisról szóló demonstrációval volt összekötve.

A plenáris ülés és a szimpozium (főleg az első három) volt a kongresszus két leglátogatottabb és legeredményesebb munkaformája. A szekcióülések azonban olyan sokféleségét és tarkaságát kínálták az előadásoknak, hogy azokat nyomon követni lehetetlen

vállalkozás volt. Másrészt azonban a sokféle szekció mindegyikére jellemző volt a tematikai kötetlenség, ami oda vezetett, hogy az urálisztika tágabb tematikájához nem tartozó előadások is nagy számban hangzottak el, jobbára olyan kollégák részéről, akik nem is tartoznak az uráli stúdiumok művelői közé. A szekcióbeosztás egyébként logikus volt az A–B–C–D (A=nyelvészet, B=etnológia, C=irodalomtörténet, hatásbefogadás, D=régészet, embertan, társadalom- és régiótörténet) kódjelű párhuzamos ülések megszervezésével. Ezen belül e szekciók sorszám szerint (1–6) tovább tagolódtak tematikailag is. Ezeken elhangzottak értékes, érdekesnek látszó előadások, de a napi százat meghaladó szekcióülések nem érhették el a várt hatást, alacsony látogatottságuk és az előadások 30–40%-ának perifériás jellege miatt. Konkrét példákat nem kívánok említeni, de számos olyan előadás hangzott el, amelynek a kongresszushoz voltaképpen semmi köze nem volt. Természetesen az ilyen előadásokat előzetesen ki lehetett volna szűrni, csakhogy elvi állásfoglalásunk szerint ilyen zsűrizést nem alkalmaztunk, mert sok kolléga részvételének az előfeltétele előadás tartása volt a küldő fél részéről. Az elaprózottságnak és a heterogenitásnak ez volt a legfőbb oka, s ez egyben a szekció-ülések értékét általánosságban minősíti. Ha a szekciókat mégis értékelni lehet, akkor a jelentősebb előadások az A szekció általánosabb tagozatán, illetőleg a kisebb nyelvek fontosabb kérdéseivel foglalkozó ülésein és a D szekciónak egyes régészeti–humángenetikai ülésein hangzottak el, a leghalványabbnak viszont a C szekció mutatkozott.

A kongresszuson volt legalább két nagyszerű kiállítás: az egyik az Etelközből a Kárpát-medencébe című régészeti, a másik pedig a finn Heuréka Tudományos Központ legmodernebb technikát felvonultató látványos bemutatója a finnugor népekről és nyelvekről (külön köszönet illeti a finn felet, hogy a kiállítás havi 40.000 FIM bérleti díjáról és egyéb járulékos költségekről lemondott). Emellett volt két foto-kiállítás, finnugor mitológiai, grafikai, finn irodalmi (Sillanpää) és könyvkiállítás, több hangverseny, többszöri obi-ugor medveünnep a késő éjszakai órákban, s nemkülönben tudományos film- és videobemutatók, családi meghívások, szakmai meg egyéb kirándulások. Tehát: a zsúfoltság, a programokban való tobzódás lehetősége zavarba ejtően nagy volt, s a résztvevők éltek is ezekkel az alkalmakkal, ami abból a szempontból kedvező, hogy a majdnem ezer résztvevő szétszóródott a különböző rendezvényeken. Az effektivitást azonban ez az erős tagoltság és a perifériális témák nagy száma csökkentette. Szerencsére a legtartalmasabb kongresszusi megnyilvánulások, azaz a plenáris ülések és a szimpozionok a t é n y l e g e s s z a k é r t ő k jelentős részét magukhoz szívták és így a VII. kongresszus végülis előre eltervezett tudományos feladatának eleget tudott tenni.

Sajnálatos viszont, hogy néhány jeles finnugor szakember nem tudott megjelenni a kongresszuson. Tartózkodásuknak jobbára objektív akadályai voltak, ám gyanítható, hogy néhányan éppen az eddigi kongresszusok vitatható hatékonyságának és túlságosan vegyes (tudományos és kulturális) jellegének tulajdoníthatóan maradtak távol. Becslésem szerint a megjelent ezer fő közül kb. 400 lehetett olyan, aki az uráli stúdiumokban közismert személyiség, a többiek voltaképpen lazább szálakkal kötődnek e szakmákhoz.

A kisebb finnugor népek erős képviselete mindenképpen örvendetes jelenségnek könyvelhető el, ám e nemzetközi fórumon való megjelenésüket a konkrét munkában való részvétel mellett arra is felhasználták, hogy szót emeljenek hátrányos helyzetük ellen és kérjék a kongresszus nyilvánosságát az Orosz Föderáción belüli finnugor népek nemzeti nyelvének, kultúrájának és alapvető emberi jogainak helyreállítását sürgető felhívásuk támogatására. Kongresszusunk ezt örömmel felvállalta, mert a nagyobb nyelvrokonoknak — finneknek, magyaroknak, észteknek — elsőrendű feladatuk a kisebb rokon népek kollektív tudatát erősítgetni, nemzeti és népi önkifejezésük megnyilvánulásait támogatni, mindaddig amíg céljaikat ezzel kapcsolatban el nem érték. Ezért a kongresszus záróülésén az ülés plénuma teljes egyhangúsággal és dübörgő tapssal fogadott el egy tömör Felhívást az Orosz Föderáció Legfelsőbb Tanácsának elnökségéhez, melyben az ott élő finnugor népek jogainak érvényesítését és azok garantálását kéri. Ezt a dokumentumot, mint közös állásfoglalást kísérő levéllel elküldtük Borisz Jelcin úrnak, az Orosz Föderáció elnökének. A felhívást a magyar, a finn és az észt sajtó ismertette, de megjelent teljes terjedelmében egyéb szakmai kiadványokban is (pl. a tallinni Linguistica Uralica című folyóiratban).

A kongresszuson két ülést tartott az ICFUC. Ezeken tárgyaltunk az általam a megnyitó ülésen felvázolt módosító indítványokról, melyek lényege az alábbi pontokban összegezhető:

1. A kulturális és tudományos program egybemosódását eddig is többen szóvá tették és hiányolták a kongresszusok tematikai tisztaságát. Ezekre a jobbára spontánul kialakult, de részben megtervezett zilált állapotokra appellálva javasoltam, hogy a jövőben egy homogén, a nyelvészet általános fejlődési menetébe is beágyazott tematikai korlátozásra kellene törekedni — még a résztvevők erőteljes csökkenése árán is. Emellett szorgalmazni lehetne az egyes területeken már megindult kisebb létszámú és szűkített tárgykörű szakmai szimpoziumok szervezését (20–40 résztvevővel). A finnugor népek képviselőinek nagyszabású kulturális összejöveteleit pedig jó volna elválasztani a tudományos tanácskozásoktól, mégpedig a két háború közti Finnugor Kulturális Kongresszusok megújított létrehozásával, melyek szervezését természetesen az illetékes országok kulturális és társadalmi szervezeteinek lehetne a gondjára bízni úgy, hogy azok valamelyes tudományos reprezentációt is kaphassanak.

2. Az ICFUC 1960-ban alakult 10 taggal. Időközben minden egyes kongresszuson nőtt a tagok száma: ez jelenleg 45. Ily nagy létszámú és egyenetlenül összeválogatott bizottság — ahogyan a gyakorlat bizonyította — működésképtelen. Ékes példája ennek, hogy azoknak a feladatoknak, amelyeket 1960-ban meghatároztak, semilyen vonatkozásban nem tudott eleget tenni, kivéve azt, hogy a debreceni kongresszus előtt az ICFUC-nak egy szűkebbkörű képviseletét összehívtuk a VII. kongresszus témáinak jóváhagyására. E kedvezőtlen tapasztalatok alapján javasoltam az ICFUC megszüntetését jelen formájában. Helyette olyan átszervezés tervével álltam elő, amely egy 12 tagú és aránylag könnyedén mozgatható és tárgyalóképes irányító testületet hozna létre nemzeti és regionális alapon. Ezen elképzelés szerint e bizottságban 2–2 helyet kapna Finn- és Magyarország, 1–1 helyet pedig Észtország, az Orosz Föderáció, valamint az egyéb régiók (E-1 — angol–skandináv terület, E–2 — német nyelvterület, E–3 román nyelvterület, A–1 — amerikai régió, A–2 — ázsiai régió) s ezekhez csatlakozna 1 megválasztott főtitkár. Egy ilyen felépítés lehetővé tenné nemzeti, illetőleg regionális bizottságok működését, amelyek képviselőiket delegálnák a nemzetközi irányító testületbe. Ez a szervezeti keret véleményem szerint jobban figyelemmel tudná kísérni a tudomány mozgását, szakértelemmel és könnyedébben meghatározhatná az elkövetkező kongresszusok rendjét és problémakörét, méghozzá akár az eddigi három rendező országon kívüli színhelyeken is.

3. Különös ellentmondás, hogy a rokon népeket tömörítő finnugor kongresszusoknak nincsen közös nyelve. A hetediknek is hét hivatalos nyelve volt, s ez a kölcsönös megértést nagyon zavarta. Gyakorlatilag már eddig is két részre szakadtak kongresszusaink: az oroszul beszélőkére és a nyugati nyelveket értőkre. Az első csoportba mindenekelőtt az egykori Szovjetunió belső részeiből érkező kollégák tartoznak. Nem kívánatos helyzet, hogy az orosz nyelvű előadásokon jobbára majdnem csak a szovjet résztvevők jelennek meg, míg a nyugati (eddig főleg német) nyelvű előadások a szovjetek számára keveset mondanak. Ezt az elkülönülést megszüntetendő azzal az ajánlattal álltam elő, hogy az elkövetkező években törekedni kellene a kongresszusok egynyelvűvé tételére, hogy a kölcsönös megértés általánossá váljon. Ilyen nyelvnek az iskolai oktatásban mindenütt egyre inkább általánossá váló és nemzetközi értekezleteken máris ilyennek bizonyuló angolt javasoltam.

Ezekkel az észrevételekkel kapcsolatban az ICFUC-ban nem volt teljes egyetértés. Az 1. ponttal összefüggésben a mai európai helyzetet elfogadva nem volt lehetőség a tudományos és kulturális profil elkülönítésére, sőt a finnugor népek érdekeit felvállaló nem tudományos, hanem politikai akciót is kötelességünk volt vállalni. Kérdés, hogy a jövőben erre lesz-e szükségünk. Tudniillik, a leendő kongresszusok most már mind dollárelszámolási pénzügyi technikával fognak operálni s ez a keleti résztvevők számát belátható időn belül alaposan korlátozni fogja. Így a tudományos profil erősödhet. Mindenesetre az

ICFUC úgy határozott, hogy nem zárkózik el teljesen a finnugor népek érdekeinek képviseletétől, ha erre szükség és lehetőség van, de mindenekelőtt szorgalmazza a különböző országokban rendezendő finnugor érdekű kulturális programok ügyét. A kongresszusok vonatkozásában viszont a téma-moderálást elkerülhetetlennek véli, de állást foglal az esetenkénti komplexitás mellett, ám nem helyesli a komplexség parttalan értelmezését. A heterogenitás és túldifferenciáltság elkerülése érdekében egyben javasolja a kongresszusi programokból a hungarológiai és fennisztikai előadások mellőzését, kivéve ha azoknak általános nyelvészeti vagy általános urálisztikai vonatkozása van. Mindemellett sürgeti és támogatja a szűkebb kérdésekkel foglalkozó kerekasztal-értekezletek rendezését.

A 2. pontra vonatkozólag halasztó döntés született: az ICFUC saját szervezetének reorganizálására vonatkozólag egy részletesebben kidolgozott előterjesztést kívánna megvitatni. Mégis úgy határozott, hogy tagságát az újrarendezésig nem bővíti. Tekintettel azonban a SzU gyenge képviseletére, kivételesen, az egyensúlyi helyzet visszaállítására 3 új tagot kooptált: E. Helimszkijt, T. Seilenthalt és V. Kelmakovot, akik közül az első az Orosz Föderációt, a második Észtországot, a harmadik a finnugor nyelvrokonokat képviseli.

A 3. pontról érdemi tárgyalás nem volt: a jövő egyértelműen a jelzett irányban fogja e kérdést eldönteni. Erre utal az a tapasztalat is, hogy a kongresszuson a programban meghirdetett angol nyelvű előadások száma — az eddigi kongresszusokkal szemben — jelentősen meghaladta az eddig szinte uralkodó német előadások számát. (A történeti hitel kedvéért említem, hogy e témakörben sajátos közjáték zajlott le. V. Kulikov izsevszki kutató, aki az ICFUC második ülésén a kis finnugor népek petícióját benyújtotta, ezen az ülésen nem jelezte írásos interpellációját nyelvi javaslatom ellen, holott ez akkor már készen volt. Sikerült viszont a záróülés megkezdése előtti percekben a forgatókönyv egyik programpontjaként felvétetnie ellenjavaslatát, melyben az orosz nyelvtudás hiányát kifogásolta nyugati kutatóknál. Tekintettel arra, hogy az ünnepélyes záróülésen vitát nyitni nem szokás, ily manipulatív módon még kevésbé, ezt a pontot a forgatókönyvből az ülés megkezdése előtti pillanatban hozott döntéssel töröltük, és ehelyett az interpelláció címzettjeként magam válaszoltam — ugyancsak írásban — Kulikov kollégának, részletesebben is megvilágítva állásfoglalásom lényegét, mely azt is tartalmazta, hogy míg a nyugati kutatók az orosz nyelvű eredményekre jobbára hivatkoznak, addig az oroszországi kutatók részéről a nyugati szakirodalom ismerete sajnálatosan hiányos. Ezt a nem kívánatos szakadékot — ha akarom: provincializmust — kellene a jövőben áthidalnunk, s javaslatom célja is ez.)

Az ICFUC-nak ezen, a záróülést közvetlenül megelőző ülésén egyébként támogattuk a finnugor népek egyenjogúságára vonatkozó petíciót és így került ez a felhívás a plénum elé. Ezen az ülésen jelentette be a finn fél, hogy a VIII. Nemzetközi Finnugor Kongresszus színhelye Finnország (Jyväskylä) lesz, s ennek megfelelően az ICFUC elnöki tisztét — statutum szerint — átadtam Finnország képviselőjének: e posztra finn javaslat alapján Mikko Korhonen[1] professzort választottuk meg, alelnökké E. Helimszkijt és Hajdú Pétert választották. A főtitkár továbbra is P. Virtaranta maradt.

A végső értékeléshez hozzá tartozik a debreceni Szervező Bizottság teljesítményének méltánylása. A programok szervezésében és lebonyolításában semmiféle zökkenő nem volt. Kálmán Bélát, a Szervező Bizottság elnökét és az ügyvezető elnököt, Sebestyén Árpádot köszönet illeti, de emellett külön elismerésben kell részesítenünk a gyakorlati munkák zömét végző Keresztes László főtitkárt és szűkebb csapatát, hiszen mindenekelőtt az ő vállukon nyugodott a tömérdek — s óráról-órára új döntéseket kívánó — probléma jó megoldása. Ezeket a feladatokat fáradhatatlanul és legjobb képességeik szerint, magas színvonalon végezték. Üdvözlendő kezdemény volt, hogy az előre kinyomtatott plenáris előadásokat tartalmazó és a helyben kiosztott tézis köteteken kívül a tanácskozásokon

[1] Korrektúrajegyzet: M. Korhonen 1991. augusztus 18-án váratlanul elhúnyt. Tisztét — értelemszerűen — a VIII. Kongresszus Szervező Bizottságának elnöke, Heikki Leskinen professzor tölti be.

történteket egy napról napra kiadott Kongresszusi Híradó című kiadvánnyal is nyomon követték: ebben a több nyelvű kongresszusi újságban alkalom volt fontosabb nyilatkozatok és vélemények közlésére, hírek publikálására, sőt helyreigazítására is, amelyre az Orosz Föderáció kulturális miniszterhelyettese, Morozov úr kényszerült a megnyitó ülésen elmondott, s a hallgatóságtól elégedetlenséggel fogadott váratlan beszéde miatt.

A kongresszus sajtóvisszhangja általánosságban jó volt. Főleg a külföldi (finn, észt) sajtó számos munkatársa, illetőleg forgatócsoportja fejtett ki nagy aktivitást, érdeklődést keltett Andrásfalvy miniszter nemzetközi sajtótájékoztatója is és a külföldi — s részben a hazai — lapok eltérő terjedelemben és jelleggel adtak hírt az eseményekről. A magyar televízió is kivonult és több riportot, felvételt készített, melyekből több sugárzás történt. Sajnálatos, hogy a fő híradásnak szánt összeállításban egy-két rosszul megválasztott riport-alany is megszólalt, akik a kongresszusról alkotott képbe nem illettek bele, vagy téves nézeteket hangoztattak. Jó ötlet volt a szervezők részéről, hogy a KLTE tévés stábja külön videofelvételt készített az eseményekről és ez bárki számára átmásolható. Végülis azonban a kongresszus — egy előzetes sajtótájékoztatás révén — talán jobban a nyilvánosság fényébe került, mint az eddigiek. Ez az iroda sajtó-felelősének szorgalmát dicséri. Kár viszont, hogy a protokoll néha bizonytalanul működött, s ekképp fordulhatott elő, hogy a megnyitó napján a diplomáciai képviseletek vezetői (munkatársai), meg a finn oktatási államtitkár nem kaptak meghívást a miniszter számára rendezett ebédre, s az ebből fakadó zavarodottságot többünknek kellett valamilyen módon csökkenteni.

Összegezésként elmondható, hogy a kongresszusról mindenki elégedetten távozott. Hiányként leginkább a méretek nagyságát lehetett hallani, ami nehézzé tette egy-egy keresett kollégával való találkozás lehetőségét (jó lett volna pl. egy keresőszolgálat megszervezése), és sokan azt is fejtegették, hogy egy ilyen dús programú kongresszusnak még egy hétig tartania kellett volna, ami természetesen irreális gondolatnak minősül. A kongresszusi szervezők munkája nem zárult le azzal, hogy megköszöntük nekik eddigi tevékenységüket s ennek birtokában nyugodtan könyvelhetik el sikerüket. Reájuk hárult még a kongresszuson elhangzott főbb események (plenáris ülési hozzászólások, a szekcióülési előadások stb.) publikálása, amik további kötetek megszerkesztését és kinyomtatását tette szükségessé.[2] Ezen kívül szükséges volt az eddig kiadott kötetek részleges újranyomása is, mert a magas részvétel miatt a kinyomott 1000 példány elfogyott, további példányok iránti igény pedig külföldről és belföldről egyaránt mutatkozik. Ezeknek az új kiadványoknak és reprinteknek az anyagi feltételeit biztosítani kell, s ennek megteremtéséhez és a kongresszusi munka ilyetén — méltó — befejezéséhez kérjük az illetékesek további támogatását és egyben elismerésük kifejezését a szervező munkát végző kollégáknak.[2]

HAJDÚ PÉTER

[2] Korrektúrajegyzet: ez a beszámoló 1990. október 23-án készült az MTA Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya számára, ám 'jó' magyar hagyomány szerint — csak 5 év elteltével jelenik meg. Ezért most kiegészítésül hozzáteszem, hogy a kongresszus minden anyaga 9 kötetben, kb. 3200 lap terjedelemben még 1991 elejére (de 1990. évi kiadási dátummal) megjelent. A sorozat címe: Congressus Septimus Internationalis Fenno-Ugristarum. Debrecen 27. VIII. – 2. IX. 1990. Az 1A és 1B kötet a plenáris ülések anyagát, az ezekhez történt hozzászólásokat és egyéb kiegészítő szövegeket tartalmazzák. A 2A kötet a nyelvészeti, a 2B kötet az egyéb előadások téziseit foglalja magába. A nyelvészeti szekcióban elhangzottakat a 3A, 3B és 3C kötet tartalmazza, a néprajzi–folklór előadások a 4., az irodalmiak — a legsoványabb — 5., a régészeti, történeti és antropológiai értekezések a 6. kódszámú kötetben jelentek meg.